
СТАТИИ

ВТОРОТО ОБЩО ГОДИШНО СЪБРАНИЕ И НОВАТА ТАКТИКА НА СЪЮЗА НА БЪЛГАРСКИТЕ АДВОКАТИ В ЗАЩИТА НА АДВОКАТУРАТА

*Евгени Йочев**

След Първото общо събрание (1–2 юли 1921 г.) Съюзът на българските адвокати (СБА) продължава своята последователна и упорита борба с всички законни средства в защита на правосъдното дело и адвокатурата. Едновременно с това ръководството му полага усилия и за издигане на професията „високо в очите и в доверието на обществото“¹. Дейността на УС на СБА е съсредоточена в две главни направления – от една страна, изпълнение на решенията на общото събрание и осъществяване на целите, записани в устава на организацията, а от друга – активно участие в различните обществени прояви в отговор на политиката на земеделското правителство.

Второто общо годишно събрание на СБА заема важно място в историята на организацията както поради условията, в които се провежда – на силен политически и законодателен натиск от страна на управляващите, така и заради решенията, които приема.

Какво характеризира и отличава управлението на БЗНС във времето между двете общи събрания? Правителството на Александър Стамболийски продължава своята антиадвокатска политика и политиката си на потъпкване и ограничаване на независи-

* Доцент, доктор на историческите науки.

¹ **Вазов, Б.** Задачи и надежди. – Адвокатски преглед, № 1 от 15 септември 1921 г., 1–2.

мостта на съдебната власт и по-конкретно – на несменяемостта на съдиите.

Със Закона за изменение и допълнение на закона за гражданското съдопроизводство от 16 юни 1922 г.² и Закона за изменение и допълнение на закона за углавното съдопроизводство от 6 ноември 1922 г.³ се разширяват значително компетенциите на мировите съдилища. След Закона за допълнение на закона за подвижните мирови съдии⁴ това е втората важна стъпка, с която се разраства полето на забраната на адвокатската защита. В резултат на разпоредбите на горните два закона 70% от делата в окръжните съдилища преминават към мировите съдилища. Това води до претоварване на мировите съдии и като следствие – до забавяне на делата и влошаване на качеството на правораздаване. Адвокатската защита се ограничава и чрез увеличаване на броя на делата, които се водят по редица специални закони, както и чрез ограниченията, които се налагат по отношение на действието на адвокатското пълномощно и преупълномощаването. Ограничава се и правото на лицата сами да определят броя на адвокатите, които ще ангажират за всяко дело.

Според чл. 238а, ал. 1 от Закона за гражданското съдопроизводство (ЗГС) „даденото пред една инстанция устно пълномощно не дава право за явяване в по-горните инстанции, гдето делото е отишло, дори и когато е дадено в тази смисъл“. Освен това „преупълномощаването от адвокат на адвокат не дава право за искане второ адвокатско възнаграждение“. Разпоредбата на чл. 238а, ал. 2 забранява на страните „при водене делата си“ да упълномощават „повече от един повереник“. Това ограничение не се отнася до държавата, когато тя е страна по делото (чл. 238а, ал. 3).⁵ С цел да избегне съпротивата на СБА и обективното информиране на обществото правителството прибегва до практиката промените да се правят по време на третото четене на законите. Засилва се

² Обн., ДВ, № 56 от 16 юни 1922 г.; № 200 от 6 декември 1922 г.

³ Обн., ДВ, № 176 от 6 ноември 1922 г.; № 184 от 16 ноември 1922 г.

⁴ Обн., ДВ, № 290 от 28 март 1921 г.

⁵ Обн., ДВ, № 58 от 16 юли 1922 г.; Стенографски дневници на XIX ОНС, III ИС. С.: ДП, с. 48 и сл.

и цензурата върху сп. „Адвокатски преглед“, в което белите полета се увеличават след всеки негов брой.

Пряко отношение към адвокатската професия и защита има и Законът за изменение някои членове от закона за устройството на съдилищата. С него стажът на кандидатите за адвокати се увеличава отново на две години (чл. 115). Въвежда се теоретически държавен изпит в Министерството на правосъдието преди започването на стажа и практически държавен изпит след стажа, който се провежда в апелативния съд, в чийто район кандидатът е провел стажа си. Занапред адвокати могат да бъдат „лицата, които имат юридическо образование, издържали са теоретически държавен изпит, били са кандидати за съдебна длъжност при някой окръжен съд или са практикували две години при някой адвокат юрист и са издържали практически държавен изпит“. Запазва се условието кандидатите да са получили добра атестация за поведението си в съда и в обществото, както и да представят свидетелство за прекарания с успех двегодишен стаж от адвокатския съвет или от окръжния съд.

Всички студенти юристи, записани преди, по време и след войната от 1915–1918 г. и участвали в нея след полагането на университетските си изпити, получават правото „да прекарват като съдебни кандидати и кандидат-адвокати един стаж от шест месеца и се освобождават от кандидатски теоретически и практически държавни изпити, ако са упражнили или упражняват правата си до края на 1924 г.“. Не се допуска двама или повече адвокати „едновременно и съвместно да бъдат защитници на една и съща страна по каквито и да е дела пред съдилищата (чл. 117)⁶. Това ограничение е заимствано от Закона за гражданското съдопроизводство и има за цел да стесни допълнително работата на адвокатите. Според оценката на проф. д-р Й. Фаденхехт посочените законодателни изменения и допълнения са „удар срещу необходимите предпоставки за едно добро и вещо правосъдие,

⁶ ЦДА, ф. 242 К, оп. 4, а. е. 796, л. 74, 77, 80, 84–86; обн., ДВ, № 94 от 29 юли 1922 г.

което не може да бъде такова без свободно сътрудничество на адвокатурата⁷.

СБА понася сериозни удари и от безцеремонното и грубо потъпкване на свободата на словото. „Адвокатски преглед“ е подложено на сурова и безкомпромисна цензура. Празните полета по неговите страници са многобройни и големи. Изменението на чл. 236 от Наказателния закон и инструкциите на министър Омарчевски за действията на цензурата, включващи забрана да се печатат критични материали върху вътрешната и външната политика на правителството, съобщения за опозиционни събрания, митинги, протести и приети резолюции и други от този род, грубо нарушават чл. 79 от Конституцията, гарантиращ свободата на печата.⁸

Освен чрез пряка забрана управляващите прибегват и до индиректни форми за ограничаване на адвокатската защита. Със Закона за бюджета на държавата за финансовата 1922/1923 година се прецизира разпоредбата на чл. 13а ЗА, според която: „Не могат да упражняват професията си онези адвокати и адвокатски помощници, които не са изплатили дължимия към държавата данък за занятие. След изплащането обаче на тия данъци, запрещението пада по право“. Увеличава се и таксата за издаване на свидетелство за адвокатска правоспособност – на 100 лв. (ал. 2 на чл. 12а).⁹

В отчетния доклад на УС пред Второто общо годишно събрание се отбелязва, че тези „правосъдни реформи... не само лишават нашето съсловие от средства за поминък, но се отразяват и зле върху правораздаването“ и представляват „нови ограничения на правната защита на българското гражданство“. Събранието приема специална „Протестна резолюция“, в която протестира

⁷ **Фаденхехт, Й.** История на българската адвокатура. – В: 20 г. Съюз на българските адвокати. С.: Български адвокатски съюз. Печ. „Б. Кожухаров“, 1940, с. 43.

⁸ Обн., ДВ, № 176 от 6 ноември 1922 г.; **Ключуков, В.** Новите наредби по печата. – Адвокатски преглед, № 7 от 1 декември 1922 г., с. 7.

⁹ Обн., ДВ, № 10 от 13 април 1922 г.; Стенографски дневници на XIX ОНС, II РС. С.: ДП, с. 3177 и сл.

против „режимът на произвол, насилие и престъпност“, против правосъдната политика на правителството, която води до „пълно разстройство на правосъдното дело“ и против „опартизаненото, противоконституционно... законодателство“¹⁰. СБА се обявява за възстановяване на адвокатската защита, като се аргументира с интересите на гражданите и на обществото, със запазване на престижа на мировия съдия и авторитета на неговите решения.¹¹

За изпълнение на решенията на Първото общо годишно събрание усилията и дейността на УС на СБА са насочени към решаването на двете основни задачи: създаване на „проект за устройството на адвокатурата“ и „организиране на самопомощта в адвокатурата“¹².

На 5 юли 1921 г. е избрана комисия със задача да изработи предварителен проект за устройството на адвокатурата. В състава ѝ влизат Георги Згурев, проф. Владимир Моллов, проф. д-р Йосиф Фаденхехт, д-р Борис Вазов, Велю Кючуков и Богдан Йерусалимов (докладчик). Към нея е привлечен и Светослав Велчев, председател на УС на Съюза на българските съдии (СБС). Комисията стъпва върху утвърдените от Първото общо събрание принципи и цели на законопроекта: вътрешна независимост, самостоятелност, отговорност и самоконтрол.¹³ Освен това комисията проучва законодателството на редица европейски страни. Ръководството на съюза следва един демократичен подход, който позволява да се чуе мнението на организираната адвокатура и на съсловието като цяло. Разработеният от комисията проект е одобрен от УС на СБА, който се отнася към новите идеи и предложения внимателно и отговорно. Той има смелостта да каже, че представеният проект „не е съвършен“. Възможно е това станови-

¹⁰ II годишно общо събрание на Съюза на българските адвокати. – Адвокатски преглед, № 28 от 15 юли 1922 г., с. 11, 28, 29.

¹¹ Бочаров, Д. За възстановяване на адвокатската защита пред мировите съдилища. – Адвокатски преглед, № 8 от 16 декември 1922 г., с. 2; № 10 от 16 януари 1923 г., 1–2.

¹² Пак там, № 1 и 2 от 15 септември 1921 г., с. 9.

¹³ Петков, С. Независимост и самоконтрол. – Адвокатски преглед, № 4 от 15 октомври 1921 г., 1–4.

ще на управителния съвет и да цели да предизвика интереса и реакцията на членовете на съюза. През май 1922 г. проектът е изпратен на комитетите в страната, за да може на предстоящото редовно събрание на организацията да се проведе задълбочено, професионално обсъждане, което да позволи оформянето на един бъдещ законопроект за адвокатите.

Вторият основен въпрос, по който работи съюзното ръководство, е намирането на най-подходяща форма за организиране на адвокатската самопомощ. Управителното тяло на съюза възприема като водещи следните основни положения: 1) взаимопомощта да не се свързва с благотворителността, за да се запазят независимостта и достойнството на професията; 2) основната ѝ цел да бъде осигуряването на едно по-добро материално положение на адвоката; 3) тя трябва да обезпечи адвоката и семейството му в случай на болест или смърт, като финансовата тежест се носи солидарно от всички членове.¹⁴ На заседанието си, проведено на 5 юли 1921 г., УС на СБА натоварва с тази задача специална комисия. Нейни членове са д-р Сава Иванчев, Янко Стоенчев и Петър Бояджиев. Към комисията са привлечени и специалисти по застрахователната и спестовната материя. Предвид спецификата на проблема комисията извършва сериозна проучвателна работа. Тя се запознава с устава и тарифите на взаимоспомагателните каси и организации при Съюза на германските адвокати, както и с дискусиата и решенията на Нюрнбергския конгрес на баварските адвокати (21 юли 1921 г.), който обсъжда въпроса „за осигуряване старчески пенсии на адвокатите и техните семейства“¹⁵.

Проведена е и анкета между членовете на съюза, за да се набере необходимата информация за комисията. Част от клоновете на СБА и от адвокатите се отнасят към това повече от несериозно – някои от тях изпращат отговорите си след определения срок, а повечето изобщо не връщат анкетите. Близко 5/6 от членовете на

¹⁴ Вж. **Бояджиев, П.** Проект за организиране взаимопомощта на съюзните членове. – Пак там, № 1–2 от 15 септември 1921 г., с. 2.

¹⁵ Адвокатски преглед, № 1–2 от 15 септември 1921 г., с. 9, 11; **Бояджиев, П.** Взаимопомощта на съюзните членове. – Пак там, № 17–18 от 15 април 1922 г., с. 2.

съюза проявяват пълно безразличие и незаинтересованост към инициативата на УС на СБА.

Анкетите и някои публикации показват различните виждания по въпроса на членовете на съюза. Като цяло се оформят две мнения. Самопомощта се разглежда като форма на парично подпомагане или облагодетелстване по друг материален начин на адвокати в тежко финансово състояние или се свежда до доброволната социална застраховка. Подкрепа получава и идеята за създаване на посмъртен фонд съвместно със съдиите. Нейните поддръжници смятат, че фондът ще допринесе за издигане на професионалната етика на адвокатите, доколкото вече няма да има нужда те да търсят странични приходи и недостойни средства за набавянето им.¹⁶

След новите удари върху адвокатурата и съдийството УС на СБА взема решение да преустанови официалните контакти с управляващите и най-вече с министъра на правосъдието. Това решение е своеобразна оценка на действията на министър Петър Янев, които показват, че той не осъзнава своята отговорност за авторитета и развитието на правосъдното дело. Министърът на правосъдието защитава премахването на адвокатската защита пред мировите съдии. Той уволнява члена на УС на СБА Атанас Цанев заради реферата на тема „Адвокатската защита като помощ в правораздаването“, който той изнася пред Третото общо годишно събрание на организацията (21–23 април 1922 г.).¹⁷ Ръководството на СБА смята, че е безсмислено да се среща с хора, които „доказаха не само, че не мислят за скъпото наше правосъдно дело, но и са готови за своите груби партизански цели и от

¹⁶ Велев, Хр. Взаимопомощта на съюзните членове. – Адвокатски преглед, № 21–22 от 15 май 1922 г., 4–5.

¹⁷ Вж. Цанев, А. Около моето уволнение. – В. „Съдийски вестник“, № 21 (извънреден) от 10 юли 1922 г., с. 4; пак там, № 17–18 от 5 май 1922 г., 18–19; № 19 от 10 юни 1922 г., 2–4; № 1 от 10 септември 1922 г., с. 1, 6; в. „Победа“, № 125 от 5 юли 1922 г., № 126 от 6 юли 1922 г.; Адвокатски преглед, № 21–22 от 15 май 1922 г., 1–2; № 23–24 от 1 юни 1922 г., 1–3.

една с нищо неоправдана към нашето съсловие омраза, да погубят интересите на цял народ¹⁸.

Освен защита на адвокатската професия борбата на СБА срещу антиадвокатското законодателство на земеделското правителство има и друго важно измерение – променя се негативното отношение на обществото към адвокатите, формирано чрез активната пропаганда на управляващите. В своята дейност УС на СБА се ръководи от разбирането, че силата на адвокатурата е в общественото мнение. От една страна, съюзното ръководство поставя акцент върху усилията и поведението на цялата общност, а от друга – върху единодействието със Съюза на българските съдии.

Важно място в дейността на УС на СБА заемат солидарността със СБС и подкрепата на неговата борба за защита на несменяемостта на съдиите и независимостта на съдебната власт. СБА призовава за създаване на общ фронт и на обща каса с цел поне за една година да се гарантират материално всеки съдия и прокурор, пострадали, защитавайки своята независимост.¹⁹

В специална статия, публикувана в органа на Народната партия в. „Мир“, председателят на УС на СБА Г. Згурев се обявява твърдо за отмяната на чл. 92 от Закона за държавните служители. Като бивш министър на правосъдието, който въвежда принципа на несменяемост на съдиите, той представя силни и необорими аргументи в защита на този основополагащ принцип: 1) несменяемостта „не е политически въпрос, а е организационно държавнически принцип“; 2) тя не е привилегия за съдиите и навсякъде е въведена „в интерес на обществото и на държавата“. Правото на министъра да премества съдиите „в интерес на службата“ е „равносилно на пълно отменяне на несменяемостта“²⁰.

На 26 февруари 1922 г. УС на СБА организира протестно събрание на столичното гражданство в защита на съдийството и

¹⁸ Адвокатски преглед, № 28 от 15 юли 1922 г., с. 11.

¹⁹ Янулов, И. В защита на правосъдието. – Пак там, № 11 от 1 февруари 1922 г., 2–3.

²⁰ Згурев, Г. Несменяемостта на съдиите е отменена. – В. „Мир“, № 6504 от 7 февруари 1922 г.; Адвокатски преглед, № 12 от 15 февруари 1922 г., с. 5.

против правосъдната политика на правителството „независимо от партийни и политически убеждения“. Оратори са Г. Згурев, проф. д-р Й. Фаденхехт и проф. Вл. Моллов. В приетата резолюция по-сегателството върху съдийската несменяемост се определя като последна стъпка в разрушаването на съдебната власт, като удар върху правосъдното дело. Отбелязва се, че политиката на правителството „подготвя падението на магистратурата“, което означава „разстройство на държавата“. Събранието протестира срещу „суспендирането на конституционните права и свободи на гражданството“ и „посегателството върху автономността на университета“²¹. Протестното събрание в София е първи опит да се привлече гражданството в борбата за защита на независимостта на съдебната власт – оригинална форма за обединяване на усилията на всички недоволни от правосъдната политика на правителството без оглед на техните идейни възгледи и политическа принадлежност. Призивът за обща борба звучи мощно.

Събитието е широко отразено от партийната и публичната преса. Публикувани са речите и приетата резолюция. Общо е мнението, че това е проява на „съзнат колективен граждански дълг“, „манифест на възвишен граждански интерес“ към защитата на правосъдието в страната.²²

Подобни събрания се провеждат в Пловдив, Варна, Русе, Плевен, Севлиево, Сливен, Свищов, Лом, Шумен, Видин, Ямбол, Кюстендил, Татар Пазарджик, Бургас, Търново, Орхание, Габрово.²³ Те са важна морална подкрепа за българското съдийство и

²¹ Петков, С. Д-р Й. Фаденхехт и професионалните организации на българската адвокатура. – В: Д-р Йосиф Фаденхехт. По случай 40 години професорска и 30 години адвокатска дейност. С.: Правна мисъл (Български подем), 1938, с. 54; Адвокатски преглед, № 13 от 6 март 1922 г., 1–16; в. „Пряпорец“, № 31 от 9 февруари 1922 г., с. 1; Петков, С. История на Съюза на българските адвокати..., 77–83.

²² В. „Народ“, № 43 от 27 февруари 1922 г.; в. „Ден“, № 303 от 27 февруари 1922 г.; в. „Радикал“, № 45 от 1922 г.; в. „Мир“, № 6521 от 1922 г.; в. „Пряпорец“, № 46 от 1922 г.; Букурещлиев, А. Общо гражданско събрание. – В. „Съдийски вестник“, № 13 от 5 март 1922 г., 1–2.

²³ ЦДА, ф. 833 К, оп. 2, а. е. 30, л. 7; а. е. 35, л. 10; Адвокатски преглед, № 13 от 6 март 1922 г., 1–16.

още едно доказателство за единодействието между двата съюза, за достойно изпълнен от организираната адвокатура обществен дълг. Денят 26 февруари заслужено влиза в историята на СБА, защото в този ден съюзът „заема своето място и в обществения живот в борбата за българското правосъдие“²⁴.

Като част от 24-те авторитетни културни и професионални организации – представители на столичната интелигенция, СБА се включва в борбата „за възстановяване на университетската автономия и против системното рушене на учебното дело“ и сама става инициатор и организатор на редица мероприятия в страната. Съюзът призовава своите членове към широка материална подкрепа на университетските преподаватели. На 19 март гражданският културно-професионален комитет организира в салона на Свободния театър общо градско събрание в защита на професорското тяло. Същия ден се провеждат събрания в Пловдив, Русе, Севлиево и Варна. На 26 март се провеждат събрания в Пловдив, Русе, Бургас, Татар Пазарджик, Плевен, Сливен, Ямбол и Шумен, на 2 април – в Орхание, а на 3 април – в Търново и Бургас.

Поставя се и началото на провеждането на съвместни вечеринки между двата съюза. Със средствата от проведената на 18 януари 1922 г. вечеринка Варненският клон на СБА открива читалня на съдиите и адвокатите. Начинанието се определя като „добро начало“ за общите борби „срещу реакцията и запазване на правосъдното дело“. Варненският клон дарява по-голямата част от своя дял на фонда при СБС в помощ на пострадалите от режима магистрати. Клонът в Русе оценява проведената на 18 март 1923 г. вечеринка като „голям морален успех“, без да пренебрегва преднамереното отсъствие на всички апелативни съдии.²⁵

Председателят на УС на СБА Георги Згурев и председателят на Софийския адвокатски съвет д-р Борис Вазов се обръщат с

²⁴ Кючуков, В. Нашето събрание. – Адвокатски преглед, № 14 от 15 март 1922 г., 1–2.

²⁵ ЦДА, ф. 833 К, оп. 2, а. е. 29, л. 19, 31; а. е. 48, л. 69, 73.

приветствия към делегатите на Третото редовно общо годишно събрание на СБС (21–23 април 1922 г.). Те оценяват високо усилията и борбата на съдийството за отстояване на независимостта на съдебната власт и декларират своята морална подкрепа и симпатии. „За чест на българския съдия – заявява д-р Б. Вазов – историята ще отбележи, че в тия тъмни времена разюзданото всеисилие на управници с пиратски понятия за право и закон, е било спънато единствено от духа на независимост на българските съдии“. Ако съюзът на съдиите трябва да загине в тази борба, „нека загине поне в такава борба – за отстояване на един съществен държавен и обществен интерес, в която борба той ще има на своя страна всичко честно и възвишено в България“. Георги Згурев е безкомпромисен в оценките си за политиката и отношението на управляващите към съдийството и определя СБС като „една необходимост“, без която не може да се защити и спаси правовият ред в страната. Той разглежда унищожаването на несменяемостта на съдиите като „най-позорен акт в летописите на българската правосъдна управа“, който е доказателство за истинската същност и цели на политиката на земеделското правителство, и призовава съдиите „да отстоят против давленията“, да останат „твърди и безстрастни като закона“²⁶.

В отчета на УС на СБС адвокатският съюз е наречен „ценен сътрудник“ на организираното съдийство в борбата за защита на интересите на съдиите и независимостта на съдебната власт. Израз на отношението на Третото общо събрание на СБС към проблемите на адвокатурата е и точка 8 в дневния му ред – рефератът на Атанас Цанев, член на Софийския окръжен съд, на тема „Адвокатската защита като помощ в правораздаването“. Събранието се обявява отново за „възстановяване на адвокатската защита пред всички съдебни инстанции в страната“ като необходимост за правосъдното дело, доказана в практиката на цивилизованите държави. Резолюцията се аргументира, от една страна, с оценката, че премахването на адвокатската защита пред мировите съдии и

²⁶ В. „Съдийски вестник“, № 17–18 от 5 май 1922 г., 2–3; Адвокатски преглед, № 19–20 от 1 май 1922 г., 2–3.

ВАС „не донесе очакваните резултати“ и представлява „голяма опасност“ за родното правосъдие, а от друга – с историята и задължителното прилагане на адвокатската защита в Западна Европа. Наред с това в резолюцията се предлага да се вземат мерки за засилване на взаимния контрол на колегията и надзора на съдебната власт.²⁷

Съдийството получава силна морална подкрепа от СБА. Д-р Борис Вазов открито и самокритично задава въпроса: „Готови ли сме да помогнем?“, и отговаря: „Ние не можем да оставим съдиите на тяхната собствена участ; ние сме морално задължени...“. Освен събирането на парични средства адвокатите са призовани да не заемат „опразнените съдийски места“²⁸. В подкрепа на уволнения Атанас Цанев „Адвокатски преглед“ публикува неговия реферат на тема „Адвокатската защита като помощ в правораздаването“²⁹. СБА поставя под съмнение изявленията на министър Янев на срещата му с УС на СБС за независимостта на съдебната власт и несменяемостта на съдиите. Велю Кючуков характеризира декларацията му „най-малко, като безподобна демагогия“³⁰. От своя страна Д. Велев обръща внимание на предложенията на последния конгрес на БЗНС да се създадат закони за най-строго преследване на съдиите и прокурорите с мотива, че те са първоизточник на корупцията в страната. Авторът призовава адвокатурата да влезе с достойнство в „недостойната иначе борба“, за да се защитят достолепието и авторитетът на магистратите.³¹

В такава политическа обстановка и законодателна уредба се свиква Второто общо годишно събрание на Съюза на българските адвокати. То се провежда на 6 и 7 юли в салона на театър „Ренесанс“ (бившето кино „Възраждане“) в София. Според пред-

²⁷ В. „Съдийски вестник“, № 17–18 от 5 май 1922 г., с. 15.

²⁸ **Вазов, Б.** Готови ли сме да помогнем? – Адвокатски преглед, № 19–20 от 1 май 1922 г., 1–2.

²⁹ Пак там, № 21–22 от 15 май 1922 г., 1–2; № 23–24 от 1 юни 1922 г., 1–3.

³⁰ В. „Съдийски вестник“, № 17–18 от 5 май 1922 г., 18–19; **Кючуков, В.** Изявленията на Министра на правосъдието. – Адвокатски преглед, № 23–24 от 1 юни 1922 г., 9–10.

³¹ **Велев, Д.** Нови закани срещу съдиите. – Адвокатски преглед, № 25–27 от 15 юни 1922 г., с. 6.

варителната организация и подготовка общото събрание е трябвало да заседава в 45-а аудитория на Юридическия факултет на Софийския университет. Предния ден обаче, без да предупреди ръководството на съюза, министърът на народното просвещение Стоян Омарчевски издава заповед, с която забранява провеждането му в сградата на Софийския университет. В изпълнение на министерската заповед столичният градоначалник поставя полицейска стража около факултета. Замисълът да се провали събранието обаче пропада.

В работата на общото събрание участват 123-ма членове от София и 40 от провинцията. Лично представени по пълномощие са 48 адвокати, които се смятат за редовни делегати.

Второто общо събрание е открито от председателя на УС на СБА Георги Згурев. Той анализира „реакционните реформи“ на правителството и последиците от тях за адвокатурата и за населението. По думите му „въпреки вековно установените принципи..., че адвоката е обществен деятел и служител, че неговата професия е обществена длъжност, че без правозащитници и пълномощници, немислимо е истинско правосъдие, че организацията на защита е необходима за интересите на съдебното достойнство“, земеделският кабинет „узакони обратното“. Георги Згурев отбелязва специално „още по-чувствителните удари“ върху съдийството, пълното унищожаване на несменяемостта и заявява, че „догдето не се възстановят всички условия, при които само е възможно правилното функциониране на правосъдието, борбата няма да спре“. По думите му съюзът трябва „с достойнство да изпълни своя обществен дълг и да остане верен страж на българското правосъдие“.

В бюрото на Второто общо събрание са избрани известни адвокати от столицата и страната, изявени радатели на идеята за обединяване на адвокатите в свой професионален съюз: председател – Андрей Башев (Плевен), подпредседатели – Недко Каблешков (Пловдив) и Асен Касабов (Кюстендил), секретари – Св. Симеонов (Видин), Гавалюгов (Бургас), Станчев (Свищов), Соколов и Александър Сталийски (София).

Силно впечатление правят думите на Андрей Башев, произнесени с вълнение и изпълнени с мъдрост. Той призовава колегите си да вложат удесеторени усилия и от хора помощници на правосъдието да станат „хора общественици“, които „да бъдат първи в редовете на борбата“ срещу правителството.³² Адвокат с 35-годишен стаж, А. Башев първи издига в Плевен идеята за създаване на СБА и организира Плевенската адвокатска колегия за нейното реализиране.³³

Събранието е поздравено от различни професионални и обществени организации: СБС (Никола Чехларов), Софийския адвокатски съвет (А. Додов), Софийския университет и Юридическия факултет (проф. д-р Тодор Кулев), Съюза на запасното офицерство (ген. Лазаров), Българското инженерно-архитектурно дружество (инж. Гъдев), Българския женски съюз (Д. Иванова), пенсионното дружество „Старини“ (д-р М. Панчев). Получени са и много телеграми от адвокатски съвети, клонове на съюза, отделни адвокати, както и от Народния съюз за защита на поземлената собственост, Видинското женско дружество „Развитие“, Варненската прошенописка организация, Дружеството на запасните офицери във Видин, Директората на Свободния университет и др.

Гости на събранието са всички членове на УС на СБС. Този факт потвърждава думите на Н. Чехларов, изречени в приветствието му до делегатите, че съдийският съюз е „най-близката и най-сродна организация“ до СБА, която се бори и не желае съдилищата да се лишат „от ценното сътрудничество на адвокатурата“³⁴. Професор д-р Т. Кулев изразява солидарността на академичната общност „с представителите на най-будната, най-отзивчивата, най-активната и най-борческата част на българската интелигенция“. Той изказва благодарността на професорското тяло към СБА за моралната и материалната подкрепа на борбата му за

³² Пак там, № 28 от 15 юли 1922 г., 1–3, с. 9.

³³ Вж. **Йочев, Е.** В служба на българското правосъдие и на адвокатурата. История на Съюза на българските адвокати (1920–1944). С.: Център за обучение на адвокати „Кръстю Цончев“, С.: Сиби, 2020, 38–40.

³⁴ Адвокатски преглед, № 28 от 15 юли 1922 г., 3–8.

автономия на университета. Д. Иванова изказва благодарност на съюзното ръководство за включването в проекта за нов закон за адвокатите на правото на жените, завършили юридическо образование и издържали изпита, да упражняват адвокатската професия.

Делегатите обсъждат три основни теми: 1) представения от УС на СБА проект за устройството на адвокатурата; 2) идеята за адвокатската самопомощ; 3) новата тактика на съюза в отговор на антиадвокатската политика на управляващите.

С цел да се видят и преценят посочените проблеми в дълбочина участниците в събранието изслушват рефератите на Димитър Бочаров на тема „Съдебната власт и адвокатурата у нас“ и на д-р Александър Иванов – „Създаване на взаимопомощна каса на Съюза на адвокатите“. Така се поставя началото на една богата и успешна традиция по време на общите събрания на съюза да се изнасят реферати по важни и актуални въпроси от различно естество, имащи пряко отношение към дейността на организацията и към правосъдното дело.

Предвид обширната тема Д. Бочаров се спира основно на състоянието на съдебната власт и на адвокатурата в конкретните политически условия. Той проследява и анализира законодателната политика на земеделското правителство и последиците от нея върху правораздаването. Заключение, до което стига, е точно и еднозначно – днешното правителство унищожи съдийската несменяемост „съвсем“; то я премахна, „за да премахне и независимостта на правосъдието“. Димитър Бочаров обосновава необходимостта адвокатурата да даде „пълната си подкрепа“ на съдийството, за да остане то на своята висота. Във втората част на реферата си той развива вижданията си относно мястото на прокурорите и искането те да бъдат несменяеми наред със съдиите. Смята за погрешно схващането, че „прокурорския надзор е орган на правителств. власт и че се намира в пълна зависимост от Министра на правосъдието“. Димитър Бочаров специално отбелязва, че министърът „не е правителствен прокурор, а е Държавен прокурор, който от името на върховния представител на Държавата упражнява контрол върху дейността на прокуратурата, без

да може сам да упражнява нейните функции“, т.е. той не трябва да се смята за източник на прокурорската власт, за фокус, където се сбират, начеват и свършват правата и задълженията на публичното обвинение“. Във връзка с това изрично подчертава, че „когато правят заявления или дават заключения, прокурорите действуват единствено на основание на своите убеждения и на съществуващите закони“, което предопределя общия, публичен характер на тяхната дейност.

Димитър Бочаров определя адвокатурата като „ценен помощник на съда при правораздаването“, „незаменим съветник на съдията при интерпретацията на закона и при подвеждането на конкретния случай под общите норми на закона“. Като разглежда от тази позиция антиадвокатската политика на правителството, той стига до извода, че тя е част от борбата на управляващите против интелигенцията и нанася удар „преди всичко върху правосъдието“, а чрез него – и върху основите на държавата. По този начин Д. Бочаров обосновава необходимостта от единна борба в защита на съдебната власт и очертава водещата роля на адвокатурата в нея.³⁵

Рефератът предизвиква широк интерес сред делегатите. Отношение по него вземат 23 адвокати, в това число 13 от София. Избрана е 9-членна комисия в състав: Г. Згурев, д-р Й. Фаденхехт, В. Кючуков, д-р Б. Вазов, Д. Бочаров, А. Милковски, Р. Василев, Ал. Войводов и Ил. Атанасов.

Общото събрание стига до извода, че „разрушителното дело върху съдебната власт е напълно завършено. На българската магистратура се посочва пътя на падението“, а това „означава и падение на държавата“. В резолюцията се изразява уважение към съдиите и прокурорите, станали жертва на своя професионален дълг, и се заявява готовността на СБА „да се бори докрай за възстановяване несменяемостта и независимостта на българската магистратура“. Делегатите дават най-широк мандат на УС на СБА да води борбата „за тържеството на правосъдното дело“³⁶.

³⁵ Пак там, № 28 от 15 юли 1922 г., 12–16.

³⁶ Пак там, с. 23.

След дискусията по време на Второто общо годишно събрание допълненият и преработен проект за устройството на адвокатурата заедно с мотивите, по предложение на Павел Стефанов, подкрепено от Главинов и Янко Стоенчев, е изпратен отново за мнение и препоръки до адвокатските комитети и адвокатите в цялата страна, а новият УС на СБА е натоварен да ги обобщи и да състави окончателен вариант на законопроекта. Решението изрично изисква всяка направена промяна да се мотивира.³⁷

Делегатите се запознават и с основните идеи и препоръки, съдържащи се в реферата на д-р А. Иванов. Поради спецификата на материята и битуващите в адвокатурата различни мнения по въпроса той разглежда всестранно и задълбочено историята, недостатъците и предимствата на различните форми на взаимопомощ.³⁸

Според получените 99 отговора на анкетата, организирана от УС на СБА, исканията за осигуряване се подреждат по следния начин: за смърт – 88, против заболяване – 67, за безработица – 60, за старческа пенсия – 55, и за инвалидна пенсия – 46. Авторът анализира всяко от посочените искания и като взема предвид неблагоприятната икономическа среда, нестабилността на лева, младостта и малочислеността на съюза, предлага СБА да възприеме „принципа на колективното осигуряване на всички членове, като се преосигури при някое солидно застрахователно дружество“. Тази стъпка се разглежда като начало на създаването на взаимоспомагателната каса.

В резолюцията по взаимопомощта се констатира, че поради „слабите средства, с които за сега разполага съюза и факта, че значителна част от упражняващите адвокатската професия, стоят още вън от организацията“, се налага „размерите на взаимопомощта в началото да бъдат по-ограничени, като се почне от осигуровката в случай на смърт“. Второто общо годишно събрание взема решение съюзът „да организира взаимопомощта на члено-

³⁷ Пак там, 9–10.

³⁸ Адвокатски преглед, № 28 от 15 юли 1922 г., с. 10; **Иванов, А.** Създаване на взаимопомощна каса за Съюза на адвокатите. – Пак там, 16–22.

вете“ на организацията, като „възлага на УС на СБА да изработи условията и да ги тури в действие в най-скоро време“³⁹. Предприетите стъпки показват, че съюзът разглежда взаимопомощта като своя основна задача наред с изработването на нов закон за адвокатите.

Съществено място в работата на събранието заема обсъждането на тактиката на съюза в отговор на законодателната политика на земеделското правителство и в защита на адвокатурата. Второто общо годишно събрание приема специална резолюция по този въпрос. В разискванията вземат участие 14 делегати, сред които д-р Б. Вазов, проф. д-р Й. Фаденхехт, Д. Константинов, П. Бояджиев, Ал. Милковски, Ал. Огнянов, Т. Гудев, Ив. Хрелопанов, Ал. Войводов. Новата тактика на организацията включва мерки и действия, които по своето съдържание и цели са своеобразен отговор на настъплението на правителството и на неговите поддръжници. Събранието вменява в дълг на всеки съюзен член „да не приема съдебна длъжност докато трае днешния режим“, както и „да отказва всякаква адвокатска услуга на клиенти“, които сътрудничат на режима. На второ място, в резолюцията се предвижда прекъсване „на всякакви колегиални сношения“ с адвокати, свързани с управляващите. Делегатите се обръщат и към колегите си, които са извън организацията. В името на най-висшите правосъдни и професионални интереси те ги призовават „да се солидаризират с решенията на съюза“, като едновременно с това ги предупреждават, че няма да се приемат за членове ония, които не се съобразяват с посочените изисквания. Същото предупреждение се отправя и към съдебните кандидати и други лица, които биха заели местата, освободени от уволнени и напуснали магистрати. Заслужава внимание и уважението, демонстрирано към съдиите и прокурорите, станали жертва на правосъдната политика на управляващите. СБА заявява, че „ще се бори докрай за възстановяване несменяемостта и независимостта на българската магистратура“. УС на СБА получава най-широк

³⁹ **Иванов, А.** Създаване на взаимопомощна каса за Съюза на адвокатите. – Пак там, с. 19, 22, 23.

мандат да ръководи „борбата за тържеството на правосъдното дело“⁴⁰.

Решенията на Второто общо годишно събрание по въпроса за тактиката развиват и конкретизират идеите и исканията, залегнали още в резолюцията на Плевенската адвокатска колегия и на учредителното събрание. Във време, когато се води борба за привличане на всеки адвокат в редовете на съюза, събранието затваря врати за част от адвокатите и поставя допълнителни условия за членство в организацията, които са продиктувани от интересите и достойнството на цялата колегия.

Контролът върху изпълнението на съюзното решение да не се предоставя адвокатска защита на активните представители и сътрудници на властта се осъществява от УС на СБА и от ръководствата на клоновете.

Второто общо годишно събрание на СБА обсъжда и организационни въпроси. Това се налага от самото развитие на съюза, от възникналите проблеми със събирането на членския внос и абонамента за съюзния орган. В отчета на УС на СБА самокритично се признава, че усилията му да не остане нито един адвокат извън съюза „не са увенчани с пълен успех“. Към 1 юли 1922 г. в съюза членуват 592-ма адвокати, организирани в 34 комитета, или 1/3 от всички адвокати. Може би поставената задача е твърде амбициозна и реално неосъществима на този етап. В своята дейност ръководството на съюза се сблъсква с апатията и безразличието на колегите си. Софийският клон изпраща индивидуални писма покани до всичките 400 адвокати в София, но само половината от тях стават членове на съюза. Подобно е положението и в страната.

Все още неукрепналият организационно съюз изпитва и сериозни финансови трудности. През втората съюзна година постъпленията от встъпителни и членски вноски, от абонамент за „Адвокатски преглед“, от вечеринки (в София, Лом, Плевен, Сливен, Варна и Ловеч), от обявления и лихви са общо 118 049 лв. За същия период са изразходвани 89 346 лв. за печат и експе-

⁴⁰ Пак там, с. 23.

диция на съюзния орган, за канцеларски материали, за хонорари и заплати.⁴¹

Неочаквано все по-очевиден и остър става проблемът с редовното плащане на членския внос и на абонамента за „Адвокатски преглед“. Това поражда опасност за нормалното функциониране на организацията и за нейното бъдеще, сравнима с „незаинтересоваността и апатията“ на адвокатите, стоящи извън съюза. Подобно е положението и с абонамента и разпространението на „Адвокатски преглед“. Една от причините, които клоновете по места констатираат, е обедняването на адвокатите. В търсене на отговор на организационните неудачи и проблеми Русенският клон отбелязва, че усилията и окръжните на УС на СБА остават „глас в пустиня“ и всеки „се извинява с преживяваната криза“. На тази основа Русенският клон стига до заключението, че „резултатите щяха да бъдат много по-други, ако членството не беше съпроводено с такива разходи по-големи от съзнанието им (на членовете – б. а.) в това отношение“⁴².

Съборието избира нов УС на СБА в състав: председател: Георги Згурев, подпредседатели: проф. д-р Йосиф Фаденхехт, Велю Кючуков, секретар: Александър Сталийски, касиер: Янко Стоенчев, съветници: д-р Сава Иванчев, Милан Марков, Димитър Бочаров, Богдан Йерусалимов. В Редакционния комитет на „Адвокатски преглед“ влизат: проф. д-р Й. Фаденхехт, Велю Кючуков, Петър Бояджиев; а в Проверителния съвет: Константин Белчев, Йосиф Мошев, Георги Ахтаров.

Второто общо годишно събрание на СБА мобилизира съюзните членове и цялата адвокатска общност на борба против антиадвокатското законодателство на БЗНС и политиката му, насочена към ограничаване на независимостта на съдебната власт. СБА става инициатор и организатор на обединението на интелигенцията и на гражданството, което издига неговия авторитет в обществото и слага началото на нова сфера на дейност на организацията. През следващите години съчетаването на професионал-

⁴¹ Адвокатски преглед, № 28 от 15 юли 1922 г., 9–10.

⁴² ЦДА, ф. 833 К, оп. 2, а. е. 48, л. 39.

ните искания и задачи с важни публични проблеми се превръща в трайна тенденция в дейността на Съюза на българските адвокати, потвърждаваща неговата политическа неутралност и обществената му ангажираност.